

Ajuntament
de Barcelona

M N E M O S I N A

Recull nacional i internacional de notícies, opinions i programes sobre **memòria col·lectiva**

Nº 323

11.05.2023

INFORMACIONES

Ja es pot sol·licitar el projecte Stolpersteine Barcelona a la Convocatòria Unificada de Programes Educatius

Els instituts podran sol·licitar treballar en el programa, del que ja se n'han definit metodologia i objectius.

Aquest curs que ara enfila la recta final, alumnes de 4t d'ESO i de 1r de Batxillerat de diferents instituts de Barcelona han portat a terme un programa impulsat per la Regidoria de Memòria Democràtica de l'Ajuntament de Barcelona i els Amicals de Mauthausen i Ravensbrück de recuperació de la memòria i homenatge a les persones de la ciutat de Barcelona que van ser deportades a camps de concentració nazi. Té per nom Stolpersteine Barcelona, i ha de culminar amb la col·locació de llambordes de memòria, les anomenades Stolpersteine, a diferents punts de la ciutat. Aquest projecte pedagògic forma part de la Convocatòria Unificada de Programes Educatius del Consorci d'Educació, i per tant els instituts el poden sol·licitar per treballar-lo a partir del proper curs.

El programa va adreçat als centres d'ensenyament secundari, principalment 4t d'ESO i Batxillerats, i entre els seus objectius hi ha que l'alumnat entengui el camp de concentració i extermini en la seva dimensió històrica, fer memòria des de la comunitat i la proximitat dels i les deportades barcelonins i barcelonines, apropar les polítiques memorials al conjunt de la comunitat educativa, i desenvolupar biografies dels deportats i deportades amb les entitats memorials referents (en aquest cas Amical Mauthausen i Amical Ravensbruck i els familiars). La durada és de tot un curs acadèmic, si bé també hi ha l'opció de treballar-lo de manera intensiva. En el decurs del projecte l'alumnat fa un procés d'aprenentatge a través de l'estudi i anàlisi de fets històrics però amb una perspectiva transversal i mitjançant la recerca i el treball biogràfic.

La proposta consta de quatre fases:

- En els primers mesos de curs, reunions entre les institucions, centres educatius i entitats col·laboradores per definir marcs de treball i calendarització.
- Treball de continguts al llarg del segon trimestre, enfocat en el bloc titulat "Aprenentatge" (mínim 10 hores) sobre el context històric europeu i espanyol i les biografies de les persones deportades.
- Entre finals del segon trimestre i inicis del tercer, treball del bloc "Servei comunitari" (mínim 10 hores), en què l'alumnat crearà i portarà a terme un seguit d'accions socials i activitats en espais comunitaris.
- Acte final de col·locació de les Stolpersteine en l'espai públic, un acte que serà dissenyat i conduït pel mateix alumnat.

Es demanarà als centres educatius participants que s'abordi el desenvolupament del programa d'una manera transversal, amb la participació de diverses matèries i des d'una perspectiva de centre. Tant l'Amical de Mauthausen com la de Ravensbrück proporcionaran la documentació necessària i, si convé, els seus membres faran xerrades i visites als instituts.

Recuperem la Memòria Històrica

#AvancemJunts

La Diputació posa a la teua disposició documents de la II República a la Transició cedits pel Grup per a la Recerca de la Memòria Històrica de Castelló.

Consulta-ho gratuïtament a:
archivopublicaciones.dipc.as

 Diputació
de Castelló

▶ 6 Mayo, 2023

POLÍTICA

Arrenca el procés per fer de la prefectura de Via Laietana un espai de memòria

Jordi Panyella
 BARCELONA

El Ministeri de la Presidència ha acceptat a tràmit la petició presentada per l'Ateneu de Memòria Popular per tal que l'edifici de la prefectura superior de la policia espanyola, al número 43 de la Via Laietana de Barcelona, sigui declarat espai de memòria. L'Ateneu va presentar la sol·licitud d'incoació del corresponent procediment administratiu al gener davant la direcció general de Memòria Democràtica –que depèn de la secretaria d'estat del mateix nom–, basant-se en els articles de la llei de memòria democràtica aprovada l'any passat que

Una de les protestes recents, en aquest cas de dones que van ser torturades a la prefectura de Via Laietana els casos de les quals van ser recollits en un llibre ■ EPA

regulen la declaració d'espais de memòria. En la comunicació que ha rebut l'Ateneu en què se'ls notifica l'obertura de l'expedient, s'especifica que el procés queda ara "pendent del des-

envolupament normatiu i institucional per a la incorporació de nous béns". És una afirmació que dona a entendre que la tramitació del procediment no serà ràpida, però, tot i aquesta cer-

tesa, les novetats sobre el cas han estat rebudes amb satisfacció per l'Ateneu. La seva presidenta, Angelina Puig, va assegurar ahir: "Estem molt contents, tot i que és un pas petit. Això va

molt lent, però ara ja camina." El que es pretén és que es reconegui la comissaria com a espai de memòria, tal com descriu l'article de la llei que defineix aquests llocs com a "espais, immobles, paratges o patrimoni cultural immaterial o intangible en què s'han desenvolupat fets de singular rellevància per la seva significació històrica, simbòlica o per la seva repercussió en la memòria col·lectiva, vinculats a la memòria democràtica o la lluita de la ciutadania espanyola pels seus drets". La declaració de l'edifici de la prefectura com un bé de memòria democràtica hauria de suposar el cessament immediat de l'activitat policial i la cessió de l'edifici. La iniciativa de l'Ateneu ha tingut el suport tècnic, documental i també polític de l'Ajuntament de Barcelona, que ha fet saber al ministeri que hi dona suport. ■

► 8 Mayo, 2023

Després de l'exhumació de Primo de Rivera

JUAN JOSÉ FERNÁNDEZ
 Madrid

La memòria democràtica arrossega comptes pendents

► L'arrencada de la Fiscalia de Memòria, la creació d'un Consell Estatal i la resignificació del Valle de los Caídos, els principals objectius incomplets

Ja gairebé està, és imminent... L'últim rumor entre les famílies que demanen rescatar restes d'inhumats al Valle de los Caídos indica que a finals de maig s'arribarà a la primera caixa a les criptes. Però això de «ja està a punt» ja ho ha sentit altres vegades Fausto Canales, el degà dels litigants contra Patrimoni Nacional, que busca els ossos del seu pare, Valerico, i el seu oncle Víctor, assassinats el 20 d'agost de 1936 a prop de Pajares de Adaja (Àvila). «Tot i que ara sembla que sí, que pot ser abans que acabi el mes...», comenta aquest jubilat, que als 88 anys en fa més de 20 que està en aquesta tossuda baralla.

«No hi ha constància oficial ni se'ns ha comunicat res», diu l'advocat Eduardo Ranz, que va aconseguir fa set anys la primera sentència favorable a exhumacions a Cuelgamuros –per treure'n Antonio Ramiro i Manuel Lapeña, afusellats a l'Aragó– i que avui porta els casos dels vuit primers peticionaris d'un total de 120 que esperen restes.

Qüestió de temps

Els ossos de José Antonio Primo de Rivera van sortir del Valle el 24 d'abril, i després d'aquest gest del Govern encara li queden comptes pendents a la memòria democràtica.

El principal és el temps, la pressa en les troballes i exhumacions que queden per fer. El calendari passa més ràpid quan ja es tenen 88 anys, com té Canales. La seva mare va morir als 99 el 2005 sense poder recuperar el cos del marit i el seu germà va morir l'any passat amb la mateixa frustració.

Va morir també, fa dos anys, Manuel Lapeña, descendent dels germans Lapeña, esperant que s'executés la sentència que li va donar la raó. «S'estan morint aquells que una vegada van jugar als genolls que avui són ossos enterrats en cunetes», adverteix Matías Alonso, veterà activista de la memòria a València.

Manuela Claumarchirant mostra, al cementiri d'Énguera (València), la foto del seu pare afusellat.

Alonso ha impulsat una de les exhumacions de republicans afusellats més recent, a la localitat valenciana d'Énguera. A l'homenatge després del rescat hi va assistir l'1 de maig des de Terrassa Manuela Claumarchirant. El seu pare, Carlos, jornalero d'Énguera, havia tornat al poble el 1939, quan ella va néixer, per conèixer el nadó, i allà el van enganxar», explica la seva neta, María Dolores.

«Quan va venir la pandèmia, la meua mare plorava –recorda la Dolores–, perquè pensava que ja

no tindria temps d'enterrar el seu pare.» Manuela té 84 anys.

Llei per complir

El temps vital apressa, i també el polític. La legislatura s'esgota sense que a la fiscalia especial que estableix la llei de memòria de moment s'hagi donat més contingut que el vistiplau del Consell de Ministres, més enllà del que ha transcendit sobre l'exministra María Dolores Delgado com a escollida per al càrrec.

El final de la legislatura s'apro-

xima també sense que s'hagi constituït el Consell Estatal de la Memòria i el Registre Estatal d'Entitats. De moment hi ha un text de reial decret, sotmès a aprovació fins al 16 de maig.

«A aquesta llei el que li falta és que es compleixi», assenyala amb ironia Emilio Silva, coordinador de l'Agrupació per a la Recuperació de la Memòria Històrica (ARMH) i pioner en la recerca de desapareguts.

La Fiscalia de Memòria, «¿de debò investigará els dolents?» pre-

gunta Silva. I amb això fa referència a una exigència de l'ARMH que no contempla la llei: un cens d'autors de les matances del franquisme.

Un nou Valle

També queda, recorda Ranz, «una gran quantitat d'elements de la simbologia d'exaltació franquista als carrers». Les actuacions més immediates ara tindran com a objecte transformar el Valle de Cuelgamuros (abans de los Caídos) en un centre d'interpretació del nacionalcatolicisme franquista. Però abans arribaria la sortida de la comunitat de benedictins que custodia el recinte, per a la qual cosa es necessita una reunió del consell d'administració de Patrimoni que encara no té data.

La conversió del monument en un cementiri civil i un museu enllaça amb el flanc pedagògic de la llei, i amb una de les accions pendents en matèria de memòria: «Falta l'adaptació dels currículums educatius», apunta Ranz.

Tot i que per fer-ho també falta matèria per ensenyar. L'ARMH mira en va de censar les víctimes dels bombardejos que van caure a Madrid en la Guerra Civil. Hi ha 32.000 fitxes a l'Arxiu Regional, però «no hi podem accedir; ens esgrimeixen la llei de protecció de dades», lamenta Silva.

L'absència de didàctica i el pas del temps juguen contra la Memòria, creu Matías Alonso. «El nex sentimental entre generacions desapareix. Els que van viure l'exclusió moren, i els nets ja no tenen aquesta visió».

8 Mayo, 2023

Governos de dretes frenen la reconciliació

▶ Les entitats memorialistes denuncien obstacles als seus projectes a Madrid, Castella i Lleó, Galícia i Andalusia

J. J. F.
 Madrid

Espera encara resposta del Govern de Madrid una petició formulada a la tardor perquè es declari Bé d'Interès Cultural l'Arco de la Victoria, el gran monument franquista que poden veure els que entren a la ciutat per la Moncloa. Subscriu la petició l'Associació per la Reconciliació i la Veritat Històrica, una de les que han anat brollant en l'òrbita de la Fundació Francisco Franco.

En una altra punta de la ciutat, al cementiri de l'Almudena, el 14 d'abril els descendents de víctimes del franquisme van haver de col·locar una lona amb els 2.936 noms dels que van ser afusellats allà, o les seves fotos, al mur. Governant l'alcaldesa Manuela Carmena, els noms hi figuraven en plaques de granit, però les va fer treure l'ajuntament que presideix avui el popular José Luis Martínez-Almeida.

El consistori va fer posar una altra llosa general, sense noms i dedicada a «tots els madrilenys que entre el 1936 i el 1944 van patir la violència per raons polítiques...». «Així s'embolica i es tapa el que va passar, i s'implanta la punyetera equidistància», protesta Isidro Jara, nebot de Valeriano Jara López, former republicà afusellat i amb el nom esborrat.

En un Madrid escullera de memòries, rumia la protecció de l'Arco de la Victoria el Govern d'Isabel Díaz Ayuso a la seva seu de la Puerta del Sol, que en el franquisme ho va ser de la Direcció General de Seguretat. L'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica (ARMH) va demanar en va la setmana passada que s'assenyali amb una placa que expliqui «que va ser centre de detenció i tortura».

Confrontar o deixar fer

Totes les fonts consultades descriuen dues actituds de governs conservadors davant la Memòria. Hi ha la confrontació i hi ha

David Castro

Ofrena floral per la memòria de les víctimes del franquisme al cementiri de l'Almudena, a Madrid.

la línia de deixar fer, però imposant plaques que agrupen els dos bàndols de la contesa, o no sufragant ni tramitant exhumacions. «Allò d'ajuntar els morts connecta amb l'esperit del Valle de los Caídos, i allò d'entorpir no fent res ho he vist molt en alcaldes de la dreta», relata el veterà memorialista de València Matías Alonso. «És la política del ni una mala paraula ni una bona acció», resumeix.

De la guerra cultural a Madrid es passa al silenci a Galícia. «Aquí no

«Alguns alcaldes fan la política de ni una mala paraula ni una bona acció», es queixa Matías Alonso

«A Galícia no hi ha pla de Memòria Democràtica, ni se l'espera», relata Carmen García Rodejo

hi ha pla, ni se l'espera», abreuja Carmen García Rodejo, portaveu de l'ARMH-Galícia. L'agrupació investiga en cementiris, però «no hi ha projecte, ni direcció general, ni inventari...», lamenta aquesta docent jubilada.

A Galícia queden 500 fosses sense obrir amb uns 5.000 cossos, però és feble la xifra, ja que «no hi ha cens ni manera d'inventariar-ho».

Marasme castellà

Al raval de Salamanca l'Associació Memòria Justícia busca les

restes d'Atilano Coco, el pastor protestant amic d'Unamuno que el 9 de desembre del 1936 van treure de la presó sense que se sabés més d'ell.

Potser el seu cos va acabar en un dels sacs que van anar omplint els obrers que van rompre el paratge de Gargabete. «Hi apareixien ossos i els posaven on podien», relata Luisa Vicente, presidenta de l'entitat. O pot ser que a Atilano Coco el tirotegessin i l'enterrassin a la muntanya de La Orbada, a la ratlla de Zamora. En qualsevol cas, la indagació en arxius i alzinars no comptarà amb diners de la Junta de Castella i Lleó.

Confirma Vicente que en la seva comunitat, «sota l'influx de Vox», el Govern popular d'Alfonso Fernández Mañueco no recolza la Memòria. L'activitat memorialista autonòmica travessa un marasme mentre el PP li dona voltes a una «lleï de Concordia» amb què substituir el vigent i congelat Decret de Memòria.

Ossos sense nom

A la Universitat de Granada s'acumulen més de 1.000 claus de mostres de l'ADN a l'espera de confrontació. Entre elles, potser les proves que cert esquelet és el de Blas Infante, pare de l'andalusisme, i els rastres genètics de 2.000 afusellats que van omplir la fossa comuna sevillana de Pico Rejas.

Les claus genètiques s'amunteguen en un embut pressupostari, fons que no arriben de la Junta d'Andalusia. Antonio Manuel Mateos, vicepresident de la Coordinadora Andaluza de Memoria Històrica, ho qualifica com una «atura espectacular» que «primer va tenir l'influx de Vox i ara té només la decisió del PP».

Explica aquest activista, besnet d'un camperol d'El Coronil afusellat el 1936, que a Andalusia els treballs de Memòria tenen fons estatals, «però l'autorització per a una intervenció depèn de la Junta». I quan no és el Govern de Juanma Moreno Bonilla el que atura una exhumació, «és un ajuntament del PP el que posa el fre». ■

La memoria histórica en los libros de texto: “Dedican más espacio a las etapas de la Guerra Civil que a la represión”

Una investigación académica, que analiza más de una decena de manuales escolares, alerta sobre la escasa presencia de las consecuencias de la represión franquista en estos textos

Libros de texto que dedican “muchísimo más espacio a la historia militar” de las diferentes etapas de la Guerra Civil que a la represión franquista. Manuales donde tampoco hay hueco para detallar el papel de la Iglesia en la dictadura o los castigos que se imponían desde el régimen de Francisco Franco a las mujeres disidentes. Tras revisar más de una decena de libros escolares, estas son las conclusiones a las que llega la investigadora de la Universidad de Zaragoza Isabel Escobedo Muguerza en un artículo titulado La dictadura del silencio. Las víctimas de la Guerra Civil y el franquismo en los libros de Secundaria y Bachillerato.

El trabajo ha sido publicado en la revista Historia y Memoria de la Educación, editada por la Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED). En él analiza nueve libros de texto de 4º de la ESO y siete de 2º de Bachillerato publicados por distintas editoriales españolas desde 2007, año en el que se aprobó la Ley de Memoria Histórica, hasta 2019.

Autocensura en el aula

¿Por qué se cuenta la historia de España a los alumnos de esta forma? La investigadora sostiene, en conversación con elDiario.es, que “es mucho más aséptico” relatar “las etapas militares de la guerra” y el “movimiento de los ejércitos” que “profundizar en las causas y consecuencias que tenía esa guerra en la población civil y en la población militar”.

A la misma conclusión ha llegado el profesor de la Facultad de Educación de la Universidad de León Enrique Javier Díez, que también estudió los fallos y carencias de muchos libros de texto a la hora de abordar esa etapa histórica. Sus hallazgos fueron publicados en el libro La asignatura pendiente (ed. Plaza y Valdés. 2020). “Lo que más se percibe en todas las investigaciones que hemos hecho es que el pin parental de Vox ha conseguido que el profesorado empiece a autocensurarse para no tener problemas, para que no les denuncien”, apunta a esta redacción.

“Mientras no haya un consenso social respecto a estos temas difícilmente la mayoría de los manuales escolares van a recoger un adecuado tratamiento de las víctimas de la Guerra Civil y la dictadura”, señala la investigadora de la Universidad de Zaragoza en el artículo publicado en la revista de la UNED.

Este no es el único motivo abordado por Escobedo, también alude al contenido de la Evaluación para el Acceso a la Universidad (EvAU). En autonomías como la Comunidad de Madrid los alumnos deben afrontar esta prueba sabiendo sintetizar “las grandes fases de la guerra, desde el punto de vista militar”.

Tesis equidistantes

La investigadora sostiene que este temario es “absurdísimo”. “En la carrera, yo que he hecho la Licenciatura de Historia, no dimos las fases de la Guerra Civil porque mi profesor, que era Julián Casanova, en ningún momento consideró que eso fuera importante”, indica. En su lugar, cree que sería más provechoso explicar a los alumnos “el hambre, la represión y las consecuencias de la guerra sobre la población civil”.

En su análisis, centrado en este caso en el de los libros de 4º de la ESO, Escobedo reseña que hay una apuesta común por describir la Guerra Civil como una batalla “fratricida en la que ambos bandos cometieron atrocidades”. Se presentan los hechos de una manera “supuestamente distante y aséptica, con formas genéricas que no profundizan en la raíz de los problemas o en el origen de la violencia y que no parecen querer abordar de forma clara y decidida el tema”. En esa misma línea, alerta de que “muy pocos” libros “diferencian la naturaleza” de las represiones de la zona republicana y de la sublevada.

Diferencias al abordar la represión

A lo largo de la investigación realizada, Escobedo explica que los manuales abordan de cuatro formas distintas la represión durante la Guerra Civil: omitiéndola; intentando “parecer neutrales” sin conseguirlo; detallando “ciertas diferencias entre ambos bandos”, pero con tesis que “llevan a la equidistancia” y, finalmente, con una “equiparación inevitable entre ambos bandos”.

Al estudiar el franquismo, tampoco existe un patrón común al analizar la violencia y la represión. “La mayoría de los libros de 4º de la ESO, sobre todo los de las editoriales más conservadoras como SM o Edelvives, exponen el tema superficialmente, sin hacer ni siquiera alusión a las leyes represivas fundamentales del régimen franquista”, apunta Escobedo.

“En el siguiente grupo se encuentran casi el resto de los libros de 4º de la ESO; aquí estarían los que nombran las leyes represivas, pero no profundizan lo suficiente o no nombran los diferentes tipos represivos”. Finalmente, restaría una tercera categoría en la que los manuales “podrían ser considerados como una buena adaptación de los debates historiográficos actuales al contexto escolar”.

La sensación de los entrevistados, tras consultar a alumnos y compañeros, es que los estudiantes terminan su etapa escolar en Secundaria y Bachillerato sabiendo “más del nazismo que del franquismo”, indica Díez. Escobedo comparte esa reflexión. Apunta que se marchan con la idea de que Hitler y Mussolini fueron “horribles”, pero aparecen matices al abordar el papel de Francisco Franco. “Se destaca la segunda etapa del franquismo: que Franco hacía pantanos y que hubo mucho desarrollo económico. Siempre se aparta la primera etapa de la dictadura, que es la más oscura y la más conflictiva”, añade.

Un currículum extenso previo a la EvAU

El profesor de la Universidad de León sostiene que el método educativo provoca que gran parte del estudiantado ignore “lo que sucedió en esa época”, tanto lo referente a la represión franquista como lo relativo a la lucha antifranquista. “O no llegan o la pasan de puntillas”, apunta, a la vez que realiza una matización. Según destaca Díez, la editorial “Luis Vives sí que menciona la represión; incluso, incluye dentro de sus actividades alguna referencia a la lucha antifranquista y a las víctimas españolas de los campos de concentración nazis”.

Frente al tiempo y a la extensión que se dedica a estudiar la historia militar de esta época, los entrevistados advierten de varios temas tabú que “no se abordan en ningún libro de texto”. “La incautación de bienes y el origen de las grandes fortunas del Ibex 35, como Ferrovial”, reseña Díez, que también cita “el papel legitimador de la Iglesia dentro del aparato represor del franquismo”. En esos manuales, tampoco tiene presencia “la represión dirigida específicamente hacia las mujeres: rapado de pelo, aceite de ricino, violaciones o abuso sexual”, añade Escobedo.

Presencia del movimiento memorialista

La ley de Memoria Histórica supuso un punto de inflexión para introducir en el aula contenidos sobre la Guerra Civil y el franquismo. La norma remaba a favor, pero la historiadora también pone en valor el trabajo realizado desde comienzos de los 2000 por colectivos memorialistas como la Asociación para la Recuperación de la Memoria Histórica (ARMH). Esta organización lleva décadas solicitando la apertura de fosas y la identificación de represaliados por el bando sublevado.

Con la irrupción de los movimientos memorialistas, Escobedo sostiene que la “política del consenso empezó a resquebrajarse”. Sin embargo, estos avances sociales y normativos no han permeado en los manuales escolares. Teniendo en cuenta esta situación, la autora señala que los discursos de los libros de texto “distan bastante de lo esperado a estas alturas y conectan más con la tesis de ‘ambos bandos cometieron atrocidades’”.

Si bien la utilización de los libros de textos “continúa siendo una práctica bastante generalizada entre el profesorado”, según la investigadora aragonesa; Díez exculpa a algunos de sus compañeros y recuerda que la libertad de cátedra permite a los docentes no limitarse únicamente a impartir el contenido de los manuales escolares. “Hay profesorado que se implica activa y críticamente en la construcción del proceso de enseñanza y aprendizaje del alumnado”, sentencia el docente de la Universidad de León.

https://www.eldiario.es/sociedad/memoria-historica-libros-texto-dedican-espacio-etapas-guerra-civil-represion_1_10176488.html

7 Mayo, 2023

100 anys de passió fotogràfica

TERESA SESÉ
 Barcelona

Jaume Jorba Aulés és un fotògraf aficiat, un amateur de tota la vida –va treballar com a comercial en una empresa de material fotogràfic fins que es va jubilar– que, als 91 anys, viu una segona vida com a instagramer (@j.jorles). Pràcticament cada dia puja imatges en tot color de les seves escapades amb el mòbil i, de tant en tant, intercala algunes de les milers i milers de fotos en blanc i negre que ha anat fent des que el seu pare li va posar una càmera de plàstica a les mans als 15 anys. “Vaig començar a anar amb ell a l’Agrupació Fotogràfica de Catalunya (AFC). Era només una criatura, m’asseia i escoltava les converses d’aquells aficionats”, recorda. Així va néixer també la seva, i ja com a soci, amb carnet des del 1949, a les terrades i les excursions en comandita va trobar les bases per a un aprenentatge que li

va fer guanyar nombrosos premis. Jaume Jorba Aulés és el soci més antic de l’AFP, i a l’entrada de la seu, al carrer del Duc, hi ha una de les seves fotos icòniques, *La pandilla*, feta el 1962 al Fossar de les Moreres. “Uns nens em van veure amb la càmera i em van demanar que els fes una foto. Els vaig demanar que s’acostessin a un cotxe i ells sols, en qüestió de segons, van fer una composició meravellosa”. “Jorba és el nostre soci més veterà, però n’hi ha de més grans”, apunta Pere Puigdollers, enginyer jubilat i actual president d’una entitat en què aquests dies es respira aires de celebració.

Perquè aquest 2023 se celebren els cent anys des que dos barcelonins, Joan Rocavert i Salvador Lluch, els socis número 1 i 2, després d’assistir a un espectacle de *variétés* al Paral·lel de Barcelona, van decidir anar junts a revelar les fotos quan en van sortir. Després de discutir com ho havien de fer, van tenir la idea de crear l’associa-

JAUME JORBA AULÉS / FONS DE L'AFC

R

EL REPORTATGE

L’Agrupació Fotogràfica de Catalunya celebra el seu centenari amb un llibre i diverses exposicions

‘Els vestits de ratlles’
 Una de les imatges més icòniques de Rosa Szücs del Olmo

‘La colla’
 Fotografia de Jaume Jorba Aulés, que és el soci més veterà de l’agrupació

ROSA SZÜCS DEL OLMO

Escola de fotògrafs de primer ordre, l’AFC atresora obra de grans desconeguts que van sortir a la llum

ble, que es pot descobrir al llibre commemoratiu *Agrupació Fotogràfica de Catalunya 1923-2023* (Àmbit). L’autora del text és la historiadora Victòria Bonet Carbonell, que també ha comissariat *Enfocades!*, una exposició a la Casa Elizalde (fins al dia 15) que se centra en les dones de l’AFC. “L’associació no va posar mai pegues perquè hi hagués dones, però crec que la vida sí”, reflexiona Puigdollers, que explica que la primera socia, Mercè Villamur, hi va entrar el 1923, però la seva determinació va durar poc. “Era un món molt masculí, i fins i tot quan, a partir de mitjans dels cinquanta, hi havia una presència femenina important, s’esperaven a baix per pujar-hi totes juntes”. A Carme Garcia Padrosa li van cridar “veste’n a casa a rentar plats”, quan

caminava amb la seva Kodak... També en van ser sòcies Montserrat Gili, Montserrat Vidal-Barraquer, Glòria Salas, Roser Oromí, Rosa Szücs, Mey Rahola (a qui el MNAC dedica una exposició) o Milagros Caturla, de qui no en sabríem si no hagués estat per un turista nord-americà, Tom Sponheim, que, després de revelar uns negatius que havia comprat a cegues als Encants, va pagar una campanya a Facebook per trobar l’autor o l’autora d’aquelles meravelloses fotos. Una investigadora espontània, Begoña Fernández, va intuir que es tractava d’una dona i va trobar la pista als butlletins enquadernats amb pell que es conserven a la biblioteca de l’entitat. Sponheim els va acabar donant a l’AFC. “No tinc fills i em fa por que això es perdi, si no us fa fres...”. “Farem un esforç”, va ser la resposta de Puigdollers, que xifra en més 230.000 les fotografies donades pels socis, algunes de les quals estan dipositades al MNAC o a l’AFB, que al juny acollirà la mostra central del centenari.●

ció. Primer es van instal·lar a l’habitació d’un bar del carrer Aribau, i després en un pis del carrer del Duc, que durant els seus millors temps es va arribar a multiplicar per tres. “A les dècades dels seixanta i setanta es va arribar als 1.600 socis; avui som 240, l’edat mitjana dels socis s’acosta als 70 anys”, assenyala Puigdollers. “Jo sempre dic que l’edat ideal per entrar-hi és el dia que et jubiles, perquè el jubilat té cinc dies per a ell i dos per a la família. Quan hi entren més joves, com per exemple ara, sorgeixen problemes d’incompatibilitats”. Durant anys l’AFC va ser l’únic espai de formació a Barcelona, i hi van passar Otto Lloyd, Agustí Centelles, Antoni Campaña, Xavier Miserachs, Ricard Terré, Eugeni Forcano, Joan Colom, Francesc Català-Roca, Masats...

9 Mayo, 2023

200 personas recorren el trayecto hasta Colliure de la huida a Francia de los perdedores de la Guerra Civil

Homenaje a los “héroos” del exilio republicano

NATALIA JUNQUERA. Colliure Rosario Cunillera camina por la carretera de Le Perthus por la que su padre, entre otros miles de republicanos derrotados, huyó en 1939 del franquismo hacia Francia. Es su 78 cumpleaños y hace tiempo que el guerrillero Benigno Cunillera murió, al igual que su madre, Bernardina Peláez, pero se emociona al deshacer sus pasos: “Tuvo que ser muy duro para él y para todas esas familias que cruzaron a otro país con frío, lluvia y miedo”, explica. Junto a ella hay dos centenares de personas más, entre ellas, el secretario de Estado de Memoria Democrática, Fernando Martínez; el prefecto francés de la zona; el director del Instituto Cervantes, Luis García Montero; el presidente de CC OO, Unai Sordo; el delegado de UGT en Cataluña... Descendientes de combatientes antifranquistas y los veteranos miembros de asociaciones memorialistas —la mayoría octogenarios— que han hecho nueve horas de autobús desde Madrid, leyendo poemas de Machado, para participar en la celebración del primer día oficial de homenaje a las víctimas del exilio, tal y como establece la ley de memoria aprobada el pasado octubre. El ministro de la Presidencia, Félix Bolaños, tenía previsto asistir, pero tuvo que cancelar el viaje tras ser operado de urgencia el sábado por un cólico biliar.

Benigno Cudillera terminó, como tantos españoles que huyeron

Representantes del exilio y la resistencia republicana, junto a las autoridades españolas y francesas ayer Colliure (Francia). / ALBERT GARCÍA

a Francia, en un campo de concentración. En 2015, el entonces primer ministro francés, Manuel Valls, entonó algo parecido a un perdón de Estado: “Fueron humillados. Se les quiso arrebatar la dignidad. Los que huían en busca de libertad esperaban otro tipo de acogida. Eso no es Francia”, dijo. Desde entonces, las autoridades han multiplicado los homenajes a los republicanos españoles, considerados “héroos” en el país vecino. Porque después de haber sido maltratados, parte de aquel contingente humano de perdedores de la Guerra Civil española decidió jugar un segundo asalto contra el fascismo apoyando a los franceses en la resistencia contra los nazis. “Los campos de concentración”, explica Henri Farenly, presidente de la Asociación de Antiguos Combatientes Españoles en Francia, “fueron el crisol de la resistencia que iba a desarrollarse luego. Es muy conocido el papel de La Nueve [los primeros soldados, españoles, que entraron en París para liberar la capital en agosto de 1944], pero ese proceso que luego se llamará Resistencia había empezado mucho antes”. En el campo de Argelès-sur-Mer, donde fueron a parar más de 80.000 republicanos, como el padre de Rosario Cunillera, fallecieron además, “70 niños menores de 10 años: españoles, judíos y gitanos”, como recuerda una placa en el llamado “cementerio de los españoles”.

La segunda parada del homenaje es en Colliure, ante la tumba de Antonio Machado, fallecido en la localidad francesa en febrero de 1939, tres días antes que su madre, Ana Ruiz, y apenas un mes después de haber cruzado la frontera. García Montero recordó que el periodista Corpus Barga llevó en brazos a la madre del poeta en los últimos metros hasta la pensión donde se alojaron y que ella, “con la desorientación del exilio, le preguntó al oído: ‘¿Pero cuándo llegamos a Sevilla?’”. Pensaba que estaba volviendo a la ciudad en la que habían nacido sus hijos, en lugar de a la localidad francesa donde iba a quedar enterrada junto a uno de ellos.

El director del Instituto Cervantes también leyó un poema de célebre comienzo que Luis Cer-nuda compuso desde EE UU tras conocer a un brigadista que se había jugado la vida en España para defender a la República: “Recuérdalo tú y recuérdalo a otros...”. Este se lo dedicó Montero a Jesús García Martínez, que recibió la mayor ovación en el abarrotado salón de actos del centro cultural de Colliure. A sus 104 años es el último brigadista vivo. De origen andaluz, emigró con su familia con solo dos años a Francia y al cumplir los 18, con otro amigo del barrio, ingresó en las brigadas internacionales en la Guerra Civil. “Lo hice porque soy español y para luchar contra el fascismo”, explica.

Homenaje a las víctimas del exilio en Francia

► Participa en el acto el delegado del Gobierno en Cataluña, Carlos Prieto

L.R. BARCELONA

El secretario de Estado de Memoria Democrática, Fernando Martínez, participó ayer en los actos organizados por el Día de Homenaje a las víctimas del exilio que, según establece la Ley de Memoria Democrática, que se celebra el 8 de mayo en recuerdo a los hombres y mujeres que sufrieron el exilio como consecuencia de la guerra y la dictadura. El acto contó con la presencia del delegado del Gobierno en Cataluña, Carlos Prieto.

Este año fue la primera vez que se conmemoró esta fecha, tras la aprobación de la norma, en octubre de 2022. Los actos, que tuvieron lugar en las localidades de Le Perthuis, Collioure y Argelès-sur-Mer, cercanos a la frontera entre España y Francia, comenzaron con una marcha de 800 metros a pie por uno de los caminos emprendían los exiliados españoles en su huida a Francia.

Durante el recorrido se produjo un encuentro entre las delegaciones española y francesa. En ella participaron, además del secretario de Estado, autoridades

Momento emotivo con la presencia de Carlos Prieto

españolas y francesas, representantes políticos y sindicales, así como asociaciones memorialistas.

Posteriormente, Fernando Martínez visitó el Centro de Cooperación Policial y Aduanera (CCPA). A continuación, los actos se trasladaron a Collioure, donde tuvieron lugar una ofrenda floral en la tumba de Antonio Machado y un homenaje a los exiliados, en el Centro Cultural de la localidad francesa, en el que se hizo entrega de Declaraciones de Reconocimiento y Reparación a representantes del exilio.

Madrid: la estatua vandalizada de Lorca, restaurada

La alondra que el poeta sostenía en sus manos desapareció el pasado agosto

Los operarios del Ayuntamiento de Madrid han colocado este jueves en la estatua del poeta Federico García Lorca que se encuentra en la plaza de Santa Ana, frente al Teatro Español, una copia en bronce de la alondra que desapareció de las manos de la efigie en agosto de 2022.

Fuentes municipales indican que tras aquella vandalización de la estatua dedicada al poeta granadino que supuso la desaparición del pájaro que sostenía en las manos, el Ayuntamiento "contactó" con las hijas del artífice de la obra, el escultor Julio López Hernández, fallecido en 2018.

Las hijas de López Hernández, Esperanza y Marcela López Parada, informaron "muy amablemente" al Consistorio de la existencia de la pieza de la alondra en resina de poliéster en el taller del escultor, y a partir de entonces han colaborado "activamente" con el área de Cultura, Turismo y Deporte del Ayuntamiento para reestablecer la pieza en la escultura del poeta.

El Ayuntamiento llevó a cabo un positivado en cera desde el molde del original, corrigiendo posteriormente las imperfecciones e integrando las piezas, y realizó después moldes cerámicos para proceder a la fundición de la pieza en bronce.

Este jueves, finalmente, se ha procedido a la soldadura de la pieza 'in situ' en el monumento, y se le ha dado una pátina y acabado hasta igualar los tonos con la escultura original que Julio López Hernández realizó entre 1984 y 1986.

En 1984, cuando se cumplía el cincuenta aniversario del estreno de 'Yerma', Miguel Narros, por aquel entonces director del Teatro Español, solicitó al Ayuntamiento -en manos de Enrique Tierno Galván- la colocación de una estatua de Lorca para instalarla enfrente del céntrico coliseo, en la plaza de Santa Ana.

La pieza estuvo instalada en el Cuartel de Conde Duque durante diez años, hasta la finalización de las obras de la plaza.

Se trata de la figura completa, de tamaño natural y en bulto redondo, del poeta Federico García Lorca, vestido con traje de chaqueta y representado en pie, sujetando una alondra a punto de volar para posarse en el teatro; un ave que, tras su ausencia, regresa ahora a sus manos.

https://www.larazon.es/madrid/estatua-vandalizada-lorca-restaurada_202305046453db0a2a35640001f27fa4.html

Inauguration du quai Valéry Giscard d'Estaing : discours d'Anne Hidalgo

Le quai Valéry Giscard d'Estaing longeant le Musée d'Orsay dans le 7ème arrondissement a été inauguré ce 9 mai 2023, journée de l'Europe. Sur proposition de la Maire de Paris en lien avec la famille de l'ancien Président de la République, le Conseil de Paris avait adopté en mars 2023 une délibération en faveur de cette dénomination. Le « Quai Valéry Giscard d'Estaing » devant le Musée d'Orsay, dont il fut à l'origine en 1977, s'inscrit dans la continuité du « Quai François Mitterrand » près du Grand Louvre, et du « Quai Jacques Chirac » le long du Musée des Arts Premiers.

Seul le prononcé fait foi

C'était une proposition d'hommage à l'ancien président de la République que je vous avais faite, Madame, dès avril 2021, quelques mois après la disparition de votre époux. Et nous voilà aujourd'hui tous réunis sur le quai Valéry Giscard d'Estaing en cette belle matinée du mois de mai, journée symbolique de l'Europe. Comme pour François Mitterrand et Jacques Chirac, Paris rend ainsi hommage à un ancien Président de la Vème République en attribuant son nom à un quai de la Seine, au cœur de notre capitale. Le site choisi, en lien avec sa famille que je veux saluer très chaleureusement ce matin, convient à l'homme d'État mais aussi à l'homme épris des arts et de littérature, grand Académicien que fut Valéry Giscard d'Estaing.

Du quai Voltaire jusqu'à la rue de Solferino, le quai Valéry Giscard d'Estaing est un point d'observation incomparable pour admirer ces lieux emprunts d'Histoire qui lui sont à jamais liés et que vous avez rappelés : la coupole de l'Académie française, la passerelle Léopold Sedar Senghor, le Louvre, le musée d'Orsay, la caisse des dépôts, la statue de Jefferson.

Autant de symboles qui, à leur simple évocation, illustrent l'héritage de Valéry Giscard d'Estaing qui trouve ainsi sa place parmi ces grands penseurs.

Derrière chaque dénomination, c'est un message qui se transmet de génération à génération.

Du message que nous adresse Valéry Giscard d'Estaing, je retiens aujourd'hui la défense farouche de la paix en Europe, la liberté comme condition de la citoyenneté et la confiance dans l'avenir et dans l'être humain.

Et comment ne pas commencer par la paix en cette journée de l'Europe ?

Lorsque la guerre éclate, Valéry Giscard d'Estaing est élève au lycée Janson-de-Sailly et au lycée Louis-le-Grand. Il connaît alors l'Occupation et ces années sombres pour notre pays. A 18 ans, en août 1944, il participe à la Libération de Paris avant de s'engager dans l'armée française, sous les ordres du général Jean de Lattre de Tassigny. Après huit mois de campagne et vingt-huit jours au combat, en témoignage de son engagement pour son pays, il est décoré de la croix de guerre et défile devant le général de Gaulle le 14 juillet 1945.

Vivre ainsi la guerre dans sa chair laisse des traces.

Valéry Giscard d'Estaing en a tiré une certitude : la paix durable est indissociable de la construction de l'Europe. Cet engagement européen sera ainsi au cœur de son mandat lorsqu'il deviendra président de la République.

Avec Valéry Giscard d'Estaing, la France devient un acteur de premier plan de la construction européenne.

Il œuvre notamment pour l'installation du Conseil européen mais aussi pour l'élection du suffrage universel direct de l'Assemblée européenne qui nous permet depuis, en tant que citoyennes et citoyens européens, d'élire directement nos représentants au Parlement européen. Une révolution démocratique indispensable pour exercer pleinement notre citoyenneté européenne et faire corps avec le reste de la communauté européenne.

Européen convaincu, il poursuivra cet engagement même après la fin de son mandat en tant que député européen entre 1989 et 1993 et en tant que président de la Convention sur l'avenir de l'Europe.

Jeune adulte plongé dans la guerre devenu bâtisseur de la paix, Valéry Giscard d'Estaing aura permis à l'Europe de s'affirmer en renforçant son intégration politique, économique et monétaire.

Sur cette paix retrouvée, Valéry Giscard d'Estaing veut permettre à la France de renouer pleinement avec la liberté.

Il va ainsi chercher un modèle libéral qu'il appellera lui-même un « libéralisme avancé » qui ne serait pas une société ultralibérale, puisqu'il assurait que l'intervention de l'État constituait, je le cite : « non une menace pour la liberté, mais la vraie garantie de la liberté des plus faibles ».

Ce modèle était plutôt la volonté d'une société dans laquelle les contre-pouvoirs seraient nombreux et exigeants pour garantir la liberté de chacun.

Valéry Giscard d'Estaing était parfaitement lucide des risques de concentrations de pouvoir comme des rapports de force auxquels peut mener une certaine tentation absolutiste de la culture politique française.

C'est dans cette perspective qu'il renforce pendant son mandat présidentiel les droits de l'opposition parlementaire. Il engage la libéralisation des médias avec la suppression de l'ORTF en 1974, soutient la création de la CNIL par la loi du 6 janvier 1978 et le libre accès des citoyennes et des citoyens aux documents administratifs. Il réforme le Conseil constitutionnel pour permettre à la représentation nationale de remettre en cause la constitutionnalité d'une loi.

Une grande étape pour notre démocratie dont nous mesurons, aujourd'hui encore, l'importance.

Valéry Giscard d'Estaing rendra aussi à Paris sa liberté en mettant fin à une anomalie démocratique de plus d'un siècle et en permettant enfin aux Parisiennes et aux Parisiens d'élire, dès 1977, leur maire comme dans toutes les communes de France. Une marche de Paris vers le droit commun des municipalités.

Valéry Giscard d'Estaing croyait profondément en l'émancipation par le savoir, seule voie véritable vers la liberté.

« Plus que tout autre, l'esprit français éprouve ce besoin de comprendre. Nos concitoyens veulent savoir selon quels principes ils sont gouvernés et vers quel avenir ils se dirigent ». Ce sont ces mots dans son livre *Démocratie française* paru en 1976.

Pour donner corps à cette émancipation tant attendue après des décennies d'une société corsetée et régie par des principes quelque peu dépassés, Valéry Giscard d'Estaing fait le choix de la confiance et propose des libertés nouvelles pour les jeunes et les femmes en particulier.

Dès les premiers jours de son mandat, Valéry Giscard ouvre le pays à une nouvelle modernité

Conforme à cette nouvelle époque, il fait confiance au progrès en lançant des lignes de train à grande vitesse qui révolutionnent nos manières de nous déplacer et en soutenant la création de l'Agence spatiale européenne.

Il offre à la jeunesse le droit d'avoir enfin confiance en elle en abaissant la majorité civile à 18 ans, sans doute une leçon des événements de Mai 68.

Il marque aussi le début d'une nouvelle ère marquée par la progression, tant attendue et toujours fragile, des droits des femmes.

Nous lui devons la reconnaissance du viol comme crime avec la loi du 23 décembre 1980. Mais aussi le divorce par consentement mutuel, le remboursement de la pilule contraceptive par la sécurité sociale et, bien sûr, le droit à l'avortement au travers de la loi Veil.

En confiant à Françoise Giroud le Secrétariat d'État à la condition féminine, il a fait de l'égalité entre les femmes et les hommes un combat central qui, aujourd'hui encore, est loin d'être terminé.

Au final, Valéry Giscard d'Estaing c'était bien une certaine idée des Françaises et des Français, en citoyens libres et égaux, dans une Europe en paix.

Valéry Giscard d'Estaing c'était une ambition à hauteur de femmes et d'hommes pour Paris, pour la France et pour l'Europe.

Avec le « Quai Valéry Giscard d'Estaing », les Parisiennes et les Parisiens comme les visiteurs venus de France ou d'ailleurs pourront se rappeler son action décisive pour Paris, notre pays et pour l'Europe dont la célébration ce jour doit nous rappeler qu'à son origine était la volonté farouche de bâtir un continent en paix.

Inauguració del Quai Valéry Giscard d'Estaing: discurs d'Anne Hidalgo

El Quai Valéry Giscard d'Estaing al costat del Museu d'Orsay al 7è districte es va inaugurar el 9 de maig de 2023, Dia d'Europa. A proposta de l'alcalde de París en relació amb la família de l'antic president de la República, el Consell de París havia adoptat el març de 2023 una deliberació a favor d'aquest nom. El "Quai Valéry Giscard d'Estaing" davant del Museu d'Orsay, que va crear l'any 1977, és una continuació del "Quai François Mitterrand" prop del Gran Louvre, i el "Quai Jacques Chirac" al llarg del Museu de Arts Primitives.

Només el lliurament és autèntic

Era una proposta d'homenatge a l'expresident de la República que li vaig fer, senyora, l'abril del 2021, pocs mesos després de la desaparició del seu marit. I aquí estem avui tots units al Quai Valéry Giscard d'Estaing en aquest bonic matí de maig, un dia simbòlic per a Europa.

Pel que fa a François Mitterrand i Jacques Chirac, París ret homenatge a un expresident de la Cinquena República atribuint el seu nom a un moll del Sena, al cor de la nostra capital.

El lloc escollit, en relació amb la seva família a qui voldria saludar molt cordialment aquest matí, és adequat per a l'estadista però també per a l'amant de les arts i la literatura, un gran Acadèmic que va ser Valéry Giscard d'Estaing.

Des del Quai Voltaire fins a la Rue de Solferino, el Quai Valéry Giscard d'Estaing és un mirador incomparable des d'on admirar aquests indrets carregats d'història que hi estan per sempre lligats i que heu esmentat: la cúpula de l'Acadèmia Francesa, el Léopold Sédar. Passerella de Senghor, el Louvre, el Museu d'Orsay, la Caisse des Dépôts, l'estàtua de Jefferson.

Tants símbols que, per la seva simple evocació, il·lustren l'herència de Valéry Giscard d'Estaing que troba així el seu lloc entre aquests grans pensadors.

Darrere de cada denominació hi ha un missatge que es transmet de generació en generació.

Del missatge que ens va adreçar Valéry Giscard d'Estaing, reservo avui la defensa ferotge de la pau a Europa, la llibertat com a condició de ciutadania i la confiança en el futur i en l'ésser humà.

I com no començar amb la pau en aquest dia d'Europa?

Quan va esclatar la guerra, Valéry Giscard d'Estaing era estudiant de l'institut Janson-de-Sailly i de l'institut Louis-le-Grand. Després va viure l'Ocupació i aquells anys foscos per al nostre país. Als 18 anys, l'agost de 1944, va participar en l'Alliberament de París abans d'allistar-se a l'exèrcit francès, sota les ordres del general Jean de Lattre de Tassigny. Després de vuit mesos de campanya i vint-i-vuit dies de combat, com a testimoni del seu compromís amb el seu país, va ser condecorat amb la Croix de Guerre i va marxar davant del general de Gaulle el 14 de juliol de 1945.

Viure la guerra en la pròpia carn d'aquesta manera deixa empremtes.

Valéry Giscard d'Estaing en va treure una certesa: la pau duradora és inseparable de la construcció d'Europa. Aquest compromís europeu estarà, doncs, al centre del seu mandat quan assoleixi la presidència de la República.

Amb Valéry Giscard d'Estaing, França s'està convertint en un actor líder en la construcció europea. Treballa especialment per a la instal·lació del Consell Europeu però també per a l'elecció per sufragi universal directe de l'Assemblea Europea que des de llavors ens ha permès, com a ciutadans europeus, triar directament els nostres representants al Parlament Europeu. Una revolució democràtica imprescindible per exercir plenament la nostra ciutadania europea i ser un amb la resta de la comunitat europea.

Europeu convençut, continuarà amb aquest compromís fins i tot després d'acabar el seu mandat com a diputat al Parlament Europeu entre 1989 i 1993 i com a president de la Convenció sobre el futur d'Europa.

Un jove adult immers en la guerra que es va convertir en un constructor de pau, Valéry Giscard d'Estaing va permetre que Europa s'afirmés tot reforçant la seva integració política, econòmica i monetària.

Sobre aquesta nova pau, Valéry Giscard d'Estaing vol permetre que França es reconnecti plenament amb la llibertat.

Va anar així a buscar un model liberal que ell mateix va anomenar "liberalisme avançat" que no seria una societat ultraliberal, ja que assegurava que la intervenció de l'Estat constituïa, cito: "no una amenaça a la llibertat, sinó la veritable garantia de la llibertat dels més febles".

Aquest model era més aviat la voluntat d'una societat en què els contrapoders serien nombrosos i exigents per garantir la llibertat de tothom.

Valéry Giscard d'Estaing era perfectament conscient dels riscos de les concentracions de poder així com de l'equilibri de poders al qual pot portar una certa temptació absolutista de la cultura política francesa. És en aquesta perspectiva que va reforçar els drets de l'oposició parlamentària durant el seu mandat presidencial. Complica la liberalització dels mitjans amb la repressió edició de l'ORTF l'any 1974, dóna suport a la creació de la CNIL per la llei del 6 de gener de 1978 i al lliure accés dels ciutadans als documents administratius. Reforma el Consell Constitucional per permetre que la representació nacional qüestionari la constitucionalitat d'una llei.

Un pas important per a la nostra democràcia, la importància de la qual encara avui mesurem.

Valéry Giscard d'Estaing també restaurarà la llibertat de París posant fi a una anomalia democràtica de més d'un segle i permetent finalment que els parisencs elegeixin el seu alcalde, com el 1977, com a tots els municipis de França. Una marxa des de París cap al dret comú dels municipis.

Valéry Giscard d'Estaing creia profundament en l'emancipació a través del coneixement, l'únic camí real a la llibertat.

"Més que cap altra, la ment francesa sent aquesta necessitat d'entendre. Els nostres conciutadans volen saber per quins principis es regeixen i cap a quin futur es dirigeixen". Aquestes són les paraules del seu llibre *Démocratie française* publicat l'any 1976.

Per donar substància a aquesta tan esperada emancipació després de dècades d'una societat encotillada regida per principis una mica caducs, Valéry Giscard d'Estaing va optar per la confiança i va oferir noves llibertats als joves i a les dones en particular.

Des dels primers dies del seu mandat, Valéry Giscard va obrir el país a una nova modernitat

D'acord amb aquesta nova era, confia en el progrés posant en marxa línies de tren d'alta velocitat que estan revolucionant la manera de viatjar i donant suport a la creació de l'Agència Espacial Europea.

Ofereix als joves el dret a tenir, finalment, confiança en si mateixos rebaixant la majoria civil a 18, sens dubte una lliçó dels fets del maig del 68.

També marca l'inici d'una nova era marcada per l'esperat i encara fràgil progrés dels drets de les dones.

Li devem el reconeixement de la violació com a delicte amb la llei del 23 de desembre de 1980. Però també el divorci per consentiment mutu, el reemborsament de la píndola anticonceptiva per part de la seguretat social i, per descomptat, el dret a l'avortament a través de la llei Veil.

En confiar a Françoise Giroud la Secretaria d'Estat de la Condició de la Dona, va fer de la igualtat entre dones i homes una batalla central que, encara avui, està lluny d'haver acabat.

Al final, Valéry Giscard d'Estaing era certament una certa idea dels francesos, com a ciutadans lliures i iguals, en una Europa en pau.

Valéry Giscard d'Estaing era una ambició igual a dones i homes per a París, per a França i per a Europa.

Amb el "Quai Valéry Giscard d'Estaing", parisencs i visitants vinguts de França o d'altres llocs podran recordar la seva acció decisiva per París, el nostre país i per a Europa, la celebració de la qual avui ens hauria de recordar que en el seu origen va ser la ferotge ganes de construir un continent en pau.

World

Philosopher, slaver, and no longer named on a Dublin library

DUBLIN

BY ED O'LOUGHLIN

Trinity College Dublin has decided to seek a new name for its central library, the Berkeley, after concluding that the alumnus it honors, the 18th-century philosopher George Berkeley, owned slaves in colonial Rhode Island and wrote pamphlets in support of slavery.

A fellow of Trinity and the former librarian there, Berkeley is regarded by academics as one of the most influential thinkers of the early modern period. Some view his philosophical and scientific ideas on perception and reality as foreshadowing the work of Albert Einstein.

But last month, the governing board of Trinity, Ireland's oldest university, announced that it had voted to "dename" the library after months of research and consultation by a group established to review problematic legacies. The group based its recommendations on an analysis of historical records, already in the public domain, showing that Berkeley had purchased several enslaved people for a plantation that he operated while living in Rhode Island from 1729 to 1732.

Already a noted scholar, Berkeley went to America with plans to use wealth from the plantation, as well as public donations, to open a school in Bermuda that would take Native American children — by force if need be — and convert them to Christianity.

His plans never materialized, however, and Berkeley donated his farm, along with its enslaved people, to Yale University before returning to Britain and then Ireland, where he eventually became the Anglican Church's Lord Bishop of Cloyne.

Trinity College's provost, Linda Doyle, said that though Berkeley's name was being removed from the li-

brary, his intellectual legacy remained intact. Berkeley, she noted, remains recognized globally as one of the most brilliant thinkers to emerge from Ireland, and she said his philosophical and scientific theories would continue to be taught at the college.

"George Berkeley's enormous contribution to philosophical thought is not in question," Dr. Doyle said in a statement. "However, it is also clear that he was both an owner of enslaved people and a theorist of slavery and racial discrimination, which is in clear conflict with Trinity's core values."

The library is not Berkeley's only namesake.

The University of California, Berkeley, was also named for the philosopher. According to the Berkeley Historical Society, trustees of the then-private college settled on naming it after him in 1866, inspired in part by his missionary zeal and a poem he wrote:

*Westward the course of empire
takes its way;
The four first acts already past,
A fifth shall close the drama
with the day;
Time's noblest offspring is the last.*

Several years ago, Berkeley renamed two buildings dedicated to former faculty members tarnished by racism, but there has been no serious discussion at the university of changing its own name.

"We acknowledge that the university's founders chose to name their new town and campus after an individual whose views warrant no honor or commemoration," said a spokesman for the school, Dan Mogulof. But a century and a half later, he said, "Berkeley" has come to embody and represent very different values and perspectives."

In Ireland, Trinity's formal re-examination of Berkeley's legacy began last year after students at the college started

Trinity College Dublin has decided to rename its central library, right. The philosopher George Berkeley, above, after whom it was named, owned slaves and wrote pamphlets in support of slavery.

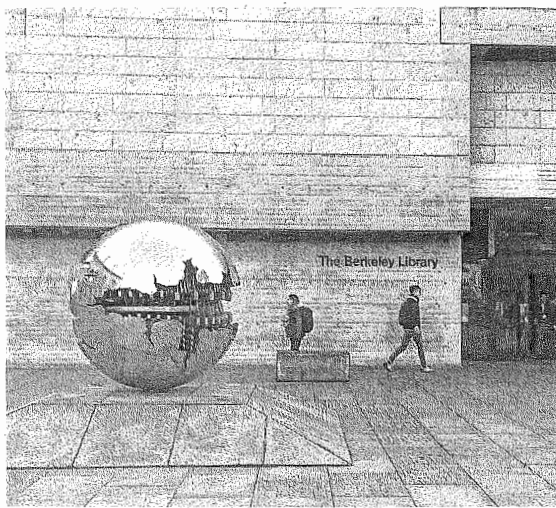
a campaign of lobbying and protests.

The president of the student union, Gabi Fullam, said the university's increasingly diverse student body and staff could no longer accept the main library's being named after a slave owner. "It's a library for all of the college community, and it's a big physical presence," she said. "It looms over the center of the campus."

But, Ms. Fullam said, "no one is saying we should take Berkeley off the syllabus."

And students will still encounter Berkeley in the form of a 19th-century stained-glass window commemorating his life in the college chapel. The school decided to keep the window in place but add information about the controversy — adopting a so-called retain and explain approach.

Its historical name notwithstanding, the library is a modernist concrete structure that opened in 1967 and is one

GABRIEL CASSANI/ALAMY

of Dublin's prime examples of Brutalist architecture. For its first 11 years, it was known as the New Library, to distinguish it from Trinity's more famous Old Library. That elegant 18th-century building houses the famous Long Room, one of Ireland's leading tourist attractions, and is home to the medieval Book of Kells.

With the decision to dename Berkeley, the school will once again need to figure out what to call it. One choice is off the table: It cannot revert to the New Library, since two even newer ones have been built in the interim.

Phil Mullen, who in 2020 was appointed the university's first assistant professor of Black studies, is among those welcoming the name change.

George Berkeley, she said, should not be excused as merely reflecting the views of his time.

"A lot of other individuals openly opposed slavery then," Dr. Mullen said. "Berkeley was not an innocent in this way. There were other people who visited him — Quakers, Moravians, Jews — who felt differently about slavery, and who would have argued with Berkeley about his position."

Instead, Dr. Mullen said, it was clear that Berkeley had been a willing practitioner of slavery who baptized his slaves not only for the sake of their souls but, as he wrote in 1725, because he believed it would make them more obedient to their masters.

The college's legacy group said that it

had received 93 submissions from students, staff members and the public about the library name. A slim majority, 47, supported changing it, 16 called for retaining it, and the others staked a middle ground.

Most of those who supported keeping the name argued that Berkeley's views reflected his time or that it would be wrong to remove the name of one of Ireland's greatest thinkers.

David McConnell, a former vice provost of the college, argued for the retain and explain approach.

"Berkeley draws attention to him because he was a very great scholar, and it's important that people know about him and, in the case of the students today, maybe be inspired by him," Professor McConnell said. "If the name isn't up there on the library, he will fade away and be known only to people who study philosophy."

The chairman of the group that recommended renaming the library, Prof. Eoin O'Sullivan, said its work had been influenced by other universities facing similar issues.

Harvard Medical School, for example, voted in 2020 to rename an academic society named for Oliver Wendell Holmes. The 19th-century physician and writer was an early promoter of racial eugenics and successfully pushed for the removal of the first Black students admitted to the school. In 2016, Harvard Law School voted to stop using the heraldic shield of the Royall family because Isaac Royall Jr., a major 18th-century donor to the college, had derived his wealth from slavery.

Last year, the physics department of Trinity College Dublin decided to remove the name of the renowned Austrian physicist Erwin Schrödinger from one of its lecture halls. Schrödinger worked and taught at the college in the 1940s but was recently revealed to have been a serial abuser of teenage girls.

Filòsof, esclavista, i ja no un nom a una biblioteca pública

El Trinity College de Dublín ha decidit buscar un nou nom per a la seva biblioteca central, la Berkeley, després de concloure que l'antic alumne que honora, el filòsof del segle XVIII George Berkeley, era propietari d'esclaus a Rhode Island colonial i va escriure pamflets de suport a l'esclavitud.

Membre de Trinity i antic bibliotecari d'allà, Berkeley és considerat pels acadèmics com un dels pensadors més influents del primer període modern. Alguns veuen les seves idees filosòfiques i científiques sobre la percepció i la realitat com un presagi de l'obra d'Albert Einstein.

Però el mes passat, el consell rector de Trinity, la universitat més antiga d'Irlanda, va anunciar que havia votat per "denominar" la biblioteca després de mesos d'investigació i consulta per part d'un grup establert per revisar llegats problemàtics. El grup va basar les seves recomanacions en una anàlisi de registres històrics, ja de domini públic, que mostrava que Berkeley havia comprat diverses persones esclavitzades per a una plantació que va operar mentre vivia a Rhode Island des de 1729 fins a 1732.

Berkeley, ja un estudiós destacat, va anar a Amèrica amb plans per utilitzar la riquesa de la plantació, així com les donacions públiques, per obrir una escola a les Bermudes que prendria nens nadius americans — per la força si calia— i els convertiria al cristianisme.

Els seus plans mai es van materialitzar, però, i Berkeley va donar la seva granja, juntament amb la seva gent esclava, a la Universitat de Yale abans de tornar a Gran Bretanya i després a Irlanda, on finalment es va convertir en el Lord Bisbe de Cloyne de l'Església Anglicana.

La rectora del Trinity College, Linda Doyle, va dir que, tot i que el nom de Berkeley estava sent eliminat de la biblioteca, el seu llegat intel·lectual es va mantenir intacte. Berkeley, va assenyalar, continua sent reconegut a nivell mundial com un dels pensadors més brillants que van sorgir d'Irlanda, i va dir que les seves teories filosòfiques i científiques es continuaran ensenyant a la universitat.

"L'enorme contribució de George Berkeley al pensament filosòfic no està en qüestió", va dir el doctor Doyle en un comunicat. "No obstant això, també està clar que era alhora un propietari de persones esclavitzades i un teòric de l'esclavitud i la discriminació racial, que està en clar conflicte amb els valors fonamentals de Trinity".

La biblioteca no és l'únic homònim de Berkeley.

La Universitat de Califòrnia, Berkeley, també va rebre el nom del filòsof. Segons la Berkeley Historical Society, els administradors de l'aleshores col·legi privat es van decidir a posar-li el seu nom el 1866, inspirats en part pel seu zel missioner i un poema que va escriure:

Cap a l'oest el curs de l'imperi pren el seu camí;
Els quatre primers actes ja passats,
Un cinquè tancarà el drama amb el dia:
La descendència més noble del temps és l'última.

Fa uns quants anys, Berkeley va canviar el nom de dos edificis dedicats a antics professors tacats pel racisme, però no hi ha hagut cap discussió seriosa a la universitat sobre canviar el seu propi nom.

"Reconeixem que els fundadors de la universitat van decidir posar el nom de la seva nova ciutat i campus després d'una persona les opinions de la qual no mereixen honor ni commemoració", va dir un portaveu de l'escola, Dan Mogulof. Però un segle i mig després, va dir: "'Berkeley' ha arribat a encarnar i representar valors i perspectives molt diferents".

A Irlanda, el reexamen formal de Trinity sobre el llegat de Berkeley va començar l'any passat després que els estudiants de la universitat van iniciar una campanya de pressió i protestes.

El president del sindicat d'estudiants, Gabi Fullam, va dir que els estudiants i el personal cada cop més diversos de la universitat ja no poden acceptar que la biblioteca principal porti el nom d'un propietari d'esclaus. "És una biblioteca per a tota la comunitat universitària i és una gran presència física", va dir. "Apareix al centre del campus".

Però, va dir la senyora Fullam, "ningú diu que hauríem de treure Berkeley del programa".

I els estudiants encara es trobaran amb Berkeley en forma d'un vitrall del segle XIX que commemora la seva vida a la capella de la universitat. L'escola va decidir mantenir la finestra al seu lloc però afegir informació sobre la controvèrsia, adoptant l'anomenat enfocament de conservar i explicar.

Malgrat el seu nom històric, la biblioteca és una estructura modernista de formigó que es va inaugurar el 1967 i és un dels principals exemples d'arquitectura brutalista de Dublín. Durant els seus primers 11 anys, va ser coneguda com la Biblioteca Nova, per distingir-la de la Biblioteca Antiga més famosa de Trinity. Aquest elegant edifici del segle XVIII allotja la famosa Long Room, una de les principals atraccions turístiques d'Irlanda, i acull el llibre medieval de Kells.

Amb la decisió de denominar Berkeley, l'escola haurà de tornar a esbrinar com anomenar-lo. Una opció està fora de la taula: no es pot tornar a la Nova Biblioteca, ja que se n'han construït dues de més noves.

Phil Mullen, que el 2020 va ser nomenat primer professor ajudant d'estudis negres de la universitat, es troba entre els que van donar la benvinguda al canvi de nom. Berkeley, va dir, no s'hauria d'excusar perquè només reflecteix les opinions del seu temps.

"Moltes altres persones es van oposar obertament a l'esclavitud aleshores", va dir el doctor Mullen. "Berkeley no era un innocent d'aquesta manera. Hi va haver altres persones que el van visitar, quàquers, moraus, jueus, que pensaven de manera diferent sobre l'esclavitud i que haurien discutit amb Berkeley sobre la seva posició".

En canvi, va dir el doctor Mullen, estava clar que havia estat un practicant voluntari de l'esclavitud que va batejar els seus esclaus no només pel bé de les seves ànimes sinó, com va escriure el 1725, perquè creia que els faria més obedients als seus mestres.

El grup de llegat de la universitat va dir que havia rebut 93 comunicacions d'estudiants, membres del personal i del públic sobre el nom de la biblioteca. Una petita majoria, 47, va donar suport a canviar-lo, 16 van demanar conservar-lo i els altres van apostar per un terme mitjà.

La majoria dels que van donar suport a mantenir el nom van argumentar que les opinions de Berkeley reflectien el seu temps, o que seria incorrecte eliminar el nom d'un dels més grans pensadors d'Irlanda.

David McConnell, un antic vicerector de la universitat, va defensar l'enfocament de conservar i explicar.

"Berkeley crida l'atenció sobre ell perquè era un gran erudit, i és important que la gent conegui ell i, en el cas dels estudiants d'avui, potser s'inspira en ell", va dir el professor McConnell. "Si el nom no és allà dalt a la biblioteca, s'esvairà i només serà conegut per les persones que estudien filosofia".

El president del grup que va recomanar canviar el nom de la biblioteca, el professor Eoin O'Sullivan, va dir que el seu treball havia estat influenciat per altres universitats que s'enfrontaven a problemes similars.

La Harvard Medical School, per exemple, va votar el 2020 per canviar el nom d'una societat acadèmica amb el nom d'Oliver Wendell Holmes. El metge i escriptor del segle XIX va ser un dels primers promotors de l'eugenèsia racial i va impulsar amb èxit l'eliminació dels primers estudiants negres admesos a l'escola. El 2016, la Facultat de Dret de Harvard va votar per deixar d'utilitzar l'escut heràldic de la família Royall perquè Isaac Royall Jr., un dels principals donants de la universitat del segle XVIII, havia obtingut la seva riquesa de l'esclavitud.

L'any passat, el departament de física del Trinity College de Dublín va decidir eliminar el nom del reconegut físic austríac Erwin Schrödinger d'una de les seves aules. Schrödinger va treballar i va ensenyar a la universitat a la dècada de 1940, però recentment es va revelar que havia estat un abusador en sèrie de noies adolescents.

<https://www.nytimes.com/2023/05/08/world/europe/george-berkeley-trinity-college-dublin.html>

OPINIÓ

10 Mayo, 2023

La memòria de Barcelona és de tots

Lluís Foix

Em sorprèn la falta d'acord dels veïns per deixar constància visual en forma de làpida discreta però visible que Gabriel García Márquez, premi Nobel de Literatura, va viure al carrer Caponata de Sarrià del 1969 al 1975. Tampoc no hi ha unanimitat per recordar amb làpida que un altre guardonat amb el Nobel, Mario Vargas Llosa, va viure al carrer Osi del 1972 al 1974. No sé si J.V. Foix és recordat amb làpida que va habitar en un carrer darrere del mercat de Sarrià, on un dia el vam visitar juntament amb Antoni Tàpies i Lluís Permanyer.

La memòria no descansa només als cementiris sinó en la presència inesborrable dels records dels personatges amb projecció pública que la van transitar i la van habitar. És discutible si una decisió dels veïns d'un immoble pot privar el conjunt dels ciutadans del record que entenc que és un bé públic compartit. Ja sé que la senyalització de la memòria democràtica de Barcelona està en marxa i ha produït efectes notables encara que sospito que no prou visibles i inclusivament.

Durant la meua estada a Londres vaig viure a cinquanta metres de la casa on va habitar Sigmund Freud, a la qual el 1938 va acudir Salvador Dalí per fer-li un retrat. Vaig tenir el privilegi de prendre el te amb lady Anne Freud, filla del psicoanalista, que era una veïna més del barri. A través de les cèlebres làpides blaves que et trobes en els últims racons de la imensa ciutat, vaig saber que a Hamp-

stead, a més del líder laborista Michael Foot i l'actor Peter O'Toole, hi havien viscut Friedrich Engels, Charles Darwin, Benjamin Disraeli, Charles Laughton, el general De Gaulle, Dylan Thomas, George Orwell, Rabindranath Tagore, Edward Elgar i molts altres. Amb Michael Foot, ulleres gruixudes, cabellera blanca i bastó d'ancià, vam coincidir en ocasions a l'autobús que ens conduïa a Westminster. Vaig sospitar llavors que no seria mai primer ministre. Els savis no solen obrir-se pas en la política a Anglaterra. La mateixa paraula *intel·lectual* la consideren un invent dels francesos.

Londres ha estat un dels llocs on els marxistes s'han trobat més a gust, malgrat que els anglesos sempre han consi-

natges cèlebres que han nascut, viscut o mort a la ciutat. Lluís Permanyer té un llibre de referència, *Mil testimonis sobre Barcelona*, en el qual esmenta figures tan variades com Víctor Hugo, Stendhal i André Breton. En l'eufòria dels Jocs Olímpics del 1992 es va incloure en l'Olimpíada Cultural el projecte de recordar amb plaques reglamentades tres tipus de persones o fets històrics. Josep Maria Carandell es va encarregar dels arquitectes, Josep Maria Huertas Claveria dels fets històrics i Permanyer de cases on haguessin nascut, viscut o mort celebrats. En el pla constaven unes dues-centes persones o llocs. Només es van realitzar del tot els de Carandell.

Fa uns mesos es va inaugurar una làpida blava a la casa de la plaça de Sant Gregori on va viure Gil de Biedma. Si volem atreure un turisme cultural i no cerveser, seria bo ressaltar que a l'hotel Majestic, per exemple, s'hi van allotjar durant la guerra Antonio Machado, García Lorca i Hemingway. També Paul-Henri Spaak, el polític belga perseguit pels nazis, que seria un dels pares de la Unió Europea. Què costaria recordar que al llavors hotel Colón, a la plaça Catalunya, s'hi van allotjar Einstein, Churchill i Manuel Azaña, entre d'altres? I un senyal en record del conspirador i pervers cònsol soviètic, Antónov-Ovséienko, historiat per Andreu Claret?

Transitant pel carrer Muntaner tinc curiositat de saber a quin lloc exacte van ser assassinats els germans Badia, de Torregrossa, d'Estat Català, abans que esclatés la guerra. O en quin punt de la Rabassada va ser abatut el periodista Josep Maria Planes per milicians anarquistes. O en quin número del carrer Aragó va residir molt de temps Jacint Verdaguer. La memòria col·lectiva d'una ciutat tan cosmopolita, oberta i universal com Barcelona no hauria de dependre del criteri d'una comunitat de veïns.●

XAVI JURIO

La memòria col·lectiva d'una gran ciutat no hauria de dependre del criteri d'una comunitat de veïns

derat el comunisme una forma inacceptable de govern. Però tant Lenin com Trotski i Marx són recordats en diversos punts de la ciutat amb la làpida blava corresponent. Virginia Woolf, John Maynard Keynes, Bertrand Russell i Ludwig Wittgenstein consten amb les seves làpides corresponents al barri de Bloomsbury.

Barcelona ha enterrat en l'anonimat el lloc concret de les trepitjades de perso-

► 9 Mayo, 2023

La consellera Gemma Ubasart, al seu despatx.

Gemma Ubasart

La consellera de Justícia, Drets i Memòria (Castellar del Vallès, 1978) va ser, fins al seu nomenament, una de les analistes habituals de la política catalana. En el seu currículum destaca el lideratge de Podem Catalunya el 2015, projecte a què va arribar de la mà de Pablo Iglesias.

«Les presons tindran un equip de psicòlegs per prevenir suïcidis»

J. G. ALBALAT
JÚLIA REGUÉ
Barcelona

— El 60% dels reclusos tenen problemes de salut mental. ¿Quins plans té per atendre'ls?

— És un tema que ens preocupa. A la postpandèmia han augmentat els problemes de salut mental en la societat i les presons en són un reflex. Estem parlant amb el Departament de Salut per crear unitats específiques intermèdies que no sigui ni el tradicional tractament psiquiàtric ni hospitalari ni el que es fa actualment als centres penitenciaris.

— Els suïcidis han crescut.

— També en el conjunt de la població, però Catalunya té una taxa de suïcidis penitenciaris inferior. Tenim un conveni amb Salut per prevenir-los i una experiència pionera a Quatre Camins amb psicòlegs penitenciaris especialitzats. Aquesta prova pilot ha funcionat i ara la replicarem a totes les presons. Probablement el Govern aprovarà al juny un acord per incorporar personal. Una tercera qüestió és que ha de tornar la vida als centres perquè es van parar activitats amb la covid. Només amb aquest clima podem actuar sobre la salut mental.

— En alguns casos, els funcionaris recorren a contencions mecàniques, una cosa que alguns critiquen.

— Com dicten els organismes internacionals hem de caminar cap a un objectiu de contenció mecànica zero. En el sistema penitenciar, però també en la salut. Cal treballar sobre les causes, sobre la salut

mental, la disminució de la tensió i l'atenció dels perfils més vulnerables. I, d'altra banda, explorar alternatives. Tenim una cel·la embuatada que estem avaluant i hem mirat les que utilitza l'hospital Sant Joan de Déu per a malalts mentals.

— Una altra qüestió sobre la taula és l'increment de les agressions als funcionaris de presons. Fa poc es va firmar amb els sindicats un compromís.

— Aquest document reforça i posa en paper les línies de treball del departament. Hi ha dos components: el redimensionament de la plantilla (hem encarreguem a Funció Pública una auditoria i hi ha un mínim de 350 efectius que han de ser incorporats) i les mesures per incrementar la seguretat. Hi ha propostes arquitectòniques i una prova pilot amb els Mossos per evitar que entrin drons a les presons. Si funcionen,

l'estendrem a altres centres. Un altre àmbit és la intel·ligència penitenciària de seguretat interior: unitats que coneixen i investiguen el que passa a les presons i en ocasions actuen preventivament i eviten conflictes. Estem treballant

«Amb la comissaria de Via Laietana acabarà passant com en espais similars de Buenos Aires o Berlín»

per crear una Escola d'Execució Penal semblant a la de Mossos.

— La conselleria aposta pel tercer grau o de semilibertat.

— Un model de referència seria el de menors, on hi ha un internament del 10%. És un àmbit en què la legislació apunta a reduir al màxim l'internament, perquè s'entén que el tractament i la reinserció és més fàcil des del medi obert.

— Una altra assignatura pendent són les mesures alternatives a la presó. La llista d'espera és llarga.

— En el pressupost del 2023 s'ha inclòs un pla de xoc en què invertim 1,4 milions d'euros per reduir una part important de la llista d'espera. Es desenvoluparà en el que queda d'aquest any i del 2024. Ampliarem els serveis.

— Vaga de funcionaris, lletrats de l'Administració de Justícia i convocatòria de fiscals i jutges. ¿Què està passant?

— Els reptes són tan importants que fa falta un gran acord. Hi ha quatre elements que expliquen el

perquè d'aquesta situació: les competències fragmentades (CGPJ, Ministeri i conselleria) que són una font d'ineficiència, l'infrafinançament crònic, l'organització encara poc eficient i una demarcació judicial vuitcentista. Els fonaments del mapa judicial es dibuixen la primera meitat del segle XIX, quan anàvem a peu i en carro.

— Els advocats del torn d'ofici també estan en peu de guerra.

— Amb el servei de justícia gratuïta hi ha dos objectius: qualitat i eficiència del sistema. Aquest any el departament destina 74 milions d'euros a la justícia gratuïta. De totes les comunitats, és la que més inverteix en justícia gratuïta. Catalunya destina 7,5 euros a justícia gratuïta per cada habitant i Andalusia, que seria la comunitat comparable, 5,05 euros. Aquest any l'increment és d'un 10,21%, un augment històric.

— Una de les qüestions que haurà de respondre el grup d'experts. ¿Quines característiques ha de complir un referèndum sobre el futur polític de Catalunya per gaudir de la màxima legitimitat i assegurar la seva validesa i implementació?

— Les característiques d'un referèndum han de ser matèria d'acordar-se entre les parts, aquesta seria la gràcia. Els requisits concrets, realment m'importen relativament poc, el que m'importa és que les parts arribin a un acord i puguin definir-los. Si les parts arriben a un acord, els requisits seran vàlids. L'important és fer valer la idea de l'acord, de la negociació, de consensuar entre tots unes regles de joc.

— ¿Vostè votaria que sí a la independència de Catalunya en un referèndum?

— Depèn de què hi hagués sobre la taula. Jo no faig política ficció. En el moment en què es plantejés una possibilitat, la valoraria.

— ¿És un condicionant que fos pactat?

— No.

— ¿Quan s'aprovarà la llei de memòria?

— Ja està al Parlament i hauria d'iniciar el tràmit parlamentari al juny. Pensem que pot ser una llei de país, que un ampli espai social polític la hi faci seva.

— El Govern tanca la porta a la Via Laietana. ¿N'ha parlat?

— La resignificació de la Via Laietana serà un fet en un moment o un altre, és un espai on es van produir tortures brutals durant el franquisme i acabarà passant com a Buenos Aires o Berlín, on espais similars han sigut resignificats. ■

11 Mayo, 2023

El mes vinent farà cinquanta anys que es posà la primera pedra de l'edifici del Casino de L'Aliança del Poblenou. Era la "nova" Aliança que naixia de l'escissió d'uns quants socis de l'antiga societat d'aquest nom, afectada a les acaballes de la dictadura de Primo de Rivera per una crisi que no trigaria a fer-la desaparèixer. Per això els del Casino diuen que tenen cent deu anys de vida pròpia (la primera Aliança fou fundada l'any 1869) i cinquanta anys de llar pròpia. I ho diuen en un periòdic, "L'Eco de L'Aliança", que exhibeix una data de fundació molt respectable: 1873.

En aquest número extraordinari de "L'Eco" hi ha una colla de textos força interessants sobre el Poblenou, escrits per poblenovins de naixença, de residència o de sentiments. El novel·lista Xavier Benguerel, per exemple, recorda les "xinxes de fàbrica" –les treballadores– de la seva infantesa, i Ricard Creus, fent la comparació amb Barcelona, diu que "viure al Poblenou vol dir, per a mi, viure en una casa de quatre pisos, amb dues portes per replà, conèixer tots els veïns i saber qui viu a les escales dels costats. Distingir tots els caràcters dels veïns. Dispensar que un sigui molt parlador i l'altre, una mica eixut, que amb un s'hi pugui comptar i que l'altre només et pugui saludar de passada perquè sempre va a la seva".

Al Poblenou hi vaig conèixer en Subirachs, quan jo començava a publicar coses i ell començava a ésser conegut com a escultor, hi vaig assistir als primers "happenings" que es van celebrar a la ciutat i dins del Casino de L'Aliança he viscut algunes hores il·lusionades de la cançó. Ciutadà de l'Eixample, el Poblenou ha tingut sempre per a mi, veritablement, molt de "poble" i molt de

A la vora de...

Festa al Poblenou

Josep Maria Espinàs

"nou", o sigui, un batec popular que em sorprenia; més d'una vegada m'he mirat el passeig del Triomf com si fos el carrer major del poble en el qual jo hauria pogut viure.

Aquesta primavera –i en una segona fase a la tardor– el Casino celebrarà els seus cinquanta anys amb una sèrie de manifestacions públiques: el 6 de maig, al matí, sardanes a la rodona de L'Aliança; el dia 13, la gran festa popular del cinquantenari al llarg de la Rambla del Poblenou, amb l'actuació dels dos-cents components dels balls populars de Sitges... i també a les onze del matí el "Pa amb vi i sucre de L'Aliança": una taula de dos-cents metres de llargada que caldrà anar a veure, mil quilos de pa i tot el vi que calgui. La gresca és assegurada, i caldrà asserenar-se una mica per a rebre, a quarts d'una, el president de la Generalitat, que inaugurarà

la nova biblioteca del Casino i l'exposició de pintura, escultura i ceràmica del grup d'artistes de L'Aliança. Aquests primers actes ja representen perfectament l'esperit de vida i llibertat, de solidaritat i de cultura que sempre ha estat propi del Poblenou.

Els nous aires que bufen a Barcelona haurien de tornar a inflar la vela del Poblenou, esquinçada i recosida al llarg de la seva història. Però és clar que l'última paraula la tenen els poblenovins, i aquest cinquantenari del Casino de L'Aliança pot ser molt oportú per a coordinar voluntats i projectes; l'exemple dels socis del Casino ha de multiplicar l'aparició de "socis del Poblenou".

A TRAVÉS
 DEL MIRALL

J.F. Yvars

Intuir l'art nou

La complexa exposició que presenta la National Gallery londinenca visualitza, en la mirada sorpresa del visitant, la fallida del vell ordre narratiu de representació, i aprofundeix en l'aventura de la imatge a la deriva cap a la desnaturalització de l'objecte artístic. Un art de formes sense normes, potser, que arrenca de la fantasia cromàtica i perceptiva de tres visionaris –Cézanne, Van Gogh, Gauguin– d'identitats contraposades però convençuts de les insuficiències transparents del cànon tradicional. La recerca, en suma, d'un horitzó artístic arrelat a la fluida evolució urbana moderna –París, Barcelona, Brussel·les, Viena– que promou en tota regla un art provocador.

L'exposició londinenca escruta amb deteniment la signficació de l'artista que fuig de l'impressionisme, en efecte, amb les poderoses variables nacionals que desxifren els dubtes i similituds importats. La transformació urbana radical de l'actiu industrial i tecnològic que ha d'arribar.

Amb algunes sorprenents addicions: la persistència de l'artesanat dispers per la magnificació metropolitana i la incorporació silenciosa però decisiva del colonialisme plurieuropeu, amb agut protagonisme en la percepció cultural de territoris ignorats fins al moment. A les portes del nou segle, el mestissatge artístic és un fet diferencial determinant i el cubisme és el paradigma diàfan com per a nosaltres l'art nord-africà a l'ocàs colonial. La potent personalitat de Picasso i les artesanies elaborades però ben diferenciades de les cultures dels pobles riberecs que nodreixen l'inju-

riat art negre són el pol magnètic d'una complicada confluència innovadora. Models d'una sensibilitat inesperada.

Entre els nuclis d'estructuració definidors de la modernitat en alça, insistiríem postimpressionista, es perfila una Europa de les ciutats que rescata potser la vella energia tardorenaiixentista, però amb projectes de reconstrucció

RAMÓN CASAS I CARBÓ / CERCLE DEL LICEU

L'automòbil, de Ramon Casas

atrevits i suggeridors. París és el mirall llegendari de la modernitat culta i bel·ligerant. Berlín el centre accelerat i actiu de l'industrialisme galopant. Viena es defineix a l'avançada d'un art doble que veu en l'ornament oriental el contrapunt necessari per al canvi. Brussel·les, antiga capital de l'art nou, exhibeix les

arquitectures de Víctor Horta i Josef Hofmann, barroquitzants o cerebrals com a model per a la definició significativa de l'ornament urbà. Barcelona presenta amb el pla Cerdà i el goticisme de Gaudí la proposta radical d'un nou sentit de modernitat que s'alimenta del sabor antic.

Daniel Sobrino accentua al text del catàleg una panoràmica prometedora de Barcelona, amb la inquietant renovació ciutadana que defineix el nou segle. Un aspecte de vertebració efectiva i habitable –l'Eixample– i en contraposició amb la imatgeria desbordada i exuberant de Gaudí. L'assalt a un exclusiu territori de convivència que definirà la sensibilitat moderna i audaç que exigeixen els temps. El bar, el cafè, el cinema, les galeries d'art són focus d'activitat transformadora d'admirable energia plàstica i social sobreposats a una trama ancestral i intemporal de vestigis històrics contundents: la romanització i les migracions mediterrànies que han enriquit la nostra manera de ser europeus. Una estètica urbana valenta i eficaç, repte per a la pedagogia exigent i innovadora que marca la sociologia del moment. Barcelona és, sí, la "ciutat dels prodigis". *Interior del Quatre Gats* (1900), de Ricard Opisso, imagina amb bon ull una comunitat ideal d'art i vida, mentre que la pintura de Nonell, Rusiñol, Casas i altres "modernistes atrevits" acolorix amb empenta l'arquitectura nova. La genial

obra de Ramon Casas *L'automòbil*, cap al 1900, al Cercle del Liceu de la ciutat és, diria, un manifest puntual: al·legat feminista, apoteosi tecnològica de fars i carrosseria impactants en un capvespre tardoral; es converteix, potser, en una de les icones de l'exposició. Flanquejada per Hermen Anglada-Camarasa, Picaso, Santiago Rusiñol i Isidre Nonell. I tanca irònicament Pablo Gargallo amb *La parella*, bronze del 1904, fantasia tòrrida atrevida d'uns amants feliços.

L'exposició de la National Gallery de Londres és un homenatge, sense discussió, a l'enlluernadora avantguarda que s'endevina fins a on arriba la mirada. Una seqüència d'obres impecables i implacables que vociferen una nova sensi-

'L'automòbil', de Casas, és tot un manifest: al·legat feminista i apoteosi tecnològica de fars

bilitat i un nou estadi d'exigència artística. Un Balzac en guix vigila la sala en què desfilen Cézanne, amb un bodegó superb de fruites i el perfil reeixit de la muntanya Sainte-Victoire, i el retrat d'Ambroise Vollard, davant d'un esplèndid capvespre de Van Gogh que complementa un paisatge de conradís i ironitza la mirada malèvola de *Dona d'Arle*. Si hi afegim uns Gauguin, desbordats en color, que introdueixen Degas, *La coiffure*, i Toulouse-Lautrec, *La lectura*, prendrem consciència de la magnitud de l'empenyorament londinenc.

HISTORIADOR I EXDIRECTOR DE L'ARXIU DE LA GARROTXA D'OLOT

“El de Salamanca era l'arxiu de la repressió”

Jordi Casas Figueras
 OLOT

Acaba de ser guardonat amb les Ales a la Cultura, un reconeixement que l'Ajuntament d'Olot atorga a les persones que han contribuït de forma especial al desenvolupament cultural de la ciutat. Antoni Mayans fa un repàs en aquesta entrevista al seu activisme cultural, lligat professionalment a l'arxiu de la Garrotxa, però també altruísticament al cineclub i a la premsa local i comarcal. A més, detalla la seva experiència com un dels classificadors dels famosos papers de Salamanca.

Com és que vostè va ser un dels qui va classificar els papers requisats pel franquisme a la Generalitat i dipositats a l'Arxiu General de la Guerra Civil, integrat al centre documental de la memòria històrica de Salamanca?

Feia quart d'història contemporània a la Universitat Autònoma de Barcelona i la Diputació de Girona va enviar quatre estudiants a l'arxiu de Salamanca per fer un informe sobre els documents dels arxius municipals gironins que hi havia i del qual es va fer un reportatge a *Revista de Girona*.

I els papers de la Generalitat?

Això va ser posterior, l'any 1983. Mesos abans la Generalitat i el Ministeri de Cultura van signar un conveni per fer un inventari dels papers requisats a la Generalitat pel franquisme que hi havia a l'arxiu de Salamanca. El conveni preveia que hi treballassin durant un any dues persones escollides per la Generalitat i dues pel ministeri. Un dels dos de la Generalitat vaig ser jo, perquè ja hi havia estat fent l'informe per a la Diputació.

Què es van trobar?

Tot estava molt barrejat. De fet, era una primera excusa per una feina incòmoda per al govern espanyol. Hi havia molta feina a destriar. Apart dels papers de la Generalitat, també hi havia documentació de sindicats, premsa, partits polítics, etc. Cal recordar que Salamanca era l'arxiu de la repressió.

La seva feina en què va consistir?

Nosaltres vam microfilm la documentació de la Generalitat i la còpia es va dipositar a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Quins tipus de documents es van trobar?

Era una documentació molt administrativa, com la de la Generalitat actual. Era dels anys de la Segona República i hi havia informació de requisaments, dels comitès d'apropiacions, etc. Més endavant, quan jo ja no hi era, es van inventariar els documents de partits, personals i d'associacions com els ateneus.

El carrer on hi havia l'arxiu de Salamanca va passar a dir-se 'calle del Expolio' quan el trasllat dels papers es va polititzar

Els van posar bastons a les rodes?

No, l'ambient entre els companys de treball era correcte, fins i tot vaig fer alguna amistat i en tinc un bon record. Nosaltres vam fer una feina d'acord amb la doctrina arxivística i estàvem d'acord amb el principi de procedència. Des del punt de vista tècnic, era molt clar que els papers havien de tornar a Catalunya.

Però el tema es va polititzar, tot i que no pas quan vostè hi treballava. Com ho va viure?

Sí, el tema es va enverinar molt, fins al punt que l'alcalde de torn coincidint amb la sortida de les cinc-centes caixes amb la documentació de la Generalitat va canviar, el 2006, el nom del carrer on hi havia l'arxiu, de calle de Gibraltar va passar a dir-se calle del Expolio, tot i que més endavant va recuperar el nom anterior. Va ser un moment en el qual fins i tot l'escriptor Gonzalo Torrente Ballester va defensar que els papers havien de quedar-se a Salamanca apel·lant al dret

de conquesta.

Què va sentir quan els papers van retornar a Catalunya?

La meua feina a Salamanca va ser anterior a la creació de la Comissió de la Dignitat. No vaig tenir cap sentiment especial. Simplement, que era una qüestió de justícia.

La seva activitat professional s'ha desenvolupat en el món de l'arxivística pública. Com s'hi va iniciar?

Això va ser a la dècada dels anys vuitanta del segle passat, un moment en el qual es va dur a terme el desplegament de la xar-

Amb el nou arxiu, vam intentar, des del primer moment, no ser un gueto, un paradís d'estudiosos, i obrir-nos

xa d'arxius comarcals, recuperant en certa manera la idea de la Generalitat republicana. Els estudis d'arxivística eren aleshores incipients i l'administració va agafar personal que ja havia fet coses en aquest àmbit.

Vostè sempre ha dut aquesta activitat professional a Olot?

Sí, vaig començar a Can Resplandis, on s'havien traslladat des de l'edifici de l'hospici l'Arxiu Històric d'Olot. S'havia traslladat a aquest edifici del nucli antic, per les obres que es feien a l'hospici, que n'era la seu.

Quins van ser els primers treballs que van haver d'afrontar?

Inicialment, vam fer un inventari del fons heretat del doctor i historiador olotí Joaquim Danés i Torras dels anys trenta, abans que ell anés a l'exili. I posteriorment van anar repassant la resta del fons i vam anar absorbint les donacions d'empreses, associacions i particulars.

Alguna d'especialment rellevant?

Sí, per exemple, la de la família Trinchera, un fons que va ser donat per Joaquim de Trinchera i que inclou una gran quantitat de pergamins, alguns dels segle XII.

Quins altres documents es van trobar?

Documents de l'Ajuntament d'Olot fins a la Guerra Civil espanyola i protocols notarials des del segle XIII, que van ser molt estudiats per persones que volien fer els arbres genealògics de les seves famílies, però també per temes de testaments i capítols matrimonials, compraves, etc.

Una font d'informació fonamental, doncs?

Sí, la Carme Sala [historiadora olotina] va reproduir un retaule garrotxí desaparegut gràcies a un protocol notarial, perquè hi constava una descripció detallada al contracte signat per la confraria i l'artista.

Tinc entès que Olot va ser un dels pocs municipis gironins que va conservar l'arxiu notarial. Què va passar?

Sí, la majoria de protocols dels districtes judicials de les comarques gironines es van centralitzar a Girona, però en el cas d'Olot i gràcies a la pressió sobretot dels investigadors es va evitar.

I arriba el moment del nou arxiu, de l'actual. Quan es va produir i per què va ser important aquest nou equipament?

El nou arxiu data de 2012 i és important, perquè gràcies a un conveni entre la Generalitat, el Consell Comarcal de la Garrotxa i l'Ajuntament d'Olot s'hi van emplaçar l'arxiu municipal, el del consell i el comarcal de la Generalitat.

Deu ser un conveni aplicat arreu del territori.

Sí, però ha funcionat en pocs llocs. A Olot, hi va haver una molt bona sintonia entre el personal i es va poder crear un equip molt cohesionat, amb persones amb una gran vocació de servei públic. Aquesta bona sintonia va fer que funcionessin amb un pressupost únic, amb les corresponents aportacions de cada part,

Toni Mayans ha estat guardonat recentment amb les Ales a la Cultura de l'Ajuntament d'Olot per la seva intensa activitat cultural ■ J.C.F.

I com s'ho van fer?

Amb una sala d'actes oberta a tothom qui la necessiti, buscant col·laboracions de tota mena, amb la vitrina del mes, un petit espai de la sala de consultes, amb exposicions temporals com la d'en Georges Brassens amb motiu de l'homenatge organitzat a la ciutat i que va acompanyada d'un concert d'en Manelic de Pera. Vam participar també al festival MOT, vam acollir actuacions de teatre i dansa de petit format... L'objectiu era que la gent tingués una excusa per venir a l'arxiu.

Vostè ha estat sempre molt vinculat a la premsa i, de fet, va ser un dels impulsors de 'L'Olot' i la revista 'Gra de Fajol'.

Sí, i vaig ser cap de redacció amb en Mia Bonet. De fet, ja vaig iniciar la revista de l'institut Montsacopa, el *Relapse*, i també vaig estar al consell de redacció d'*Olot Misión*, que, quan es va acabar el conveni amb el Bisbat de Girona, va passar a ser *L'Olotí*. També he col·laborat en diverses revistes i havia fet una columna a *El Punt*.

I 'El Cartipàs'.

Sí, l'encartàvem a *El Plafó*, una publicació dels quatre equipaments que gestionava l'Institut Municipal de Cultura de la Ciutat d'Olot. A poc a poc, vam anar apostant per continguts més de fons amb col·laboradors en temes de memòria, història, ciències naturals, patrimoni, etc.

Vostè va estar vinculat a les Edicions Municipals de l'Ajuntament d'Olot. Què en destacaria?

Sobretot que vam acabar la història d'Olot del doctor Danés, amb els últims quatre volums i amb un quadern guia que ajudava el lector a situar-se. Cal tenir en compte que l'edició d'aquesta obra es va iniciar el 1977. I també destacaria la creació de la Nova biblioteca olotina, dins de les Edicions Municipals, amb biografies i memòries. L'origen van ser la Biblioteca olotina que Joan Casulà va publicar durant la postguerra, una de les primeres en català al país.

Per cert, va ser difícil l'etapa d'"Olot Misión"? Li ho dic per la coincidència amb els últims anys del franquisme i els primers de l'actual etapa democràtica.

Era la revista antifranquista, progressista amb molts matisos polítics, alguns dels quals, el 1979, es van canalitzar cap a *La Comarca d'Olot*, els més propers a Convergència, i els altres cap a *L'Olotí*, quan es va acabar el conveni d'Acció Catòlica i es va posar el punt final a *Olot Misión*.

Què troba a faltar d'aquella etapa?

Que no hi ha un contrast i que falta un debat d'idees, que només va aportar l'etapa posterior de la revista *A 440 metres sobre el nivell del mar*. Trobo a faltar també publicacions on hi hagi gent que expressa la seva opinió i que, ara, només es troba en espais digitals. ■

Una passió pel cinema que li ve de petit

Toni Mayans té una vertadera passió pel cinema. De fet, és una afició que li ve de petit i gràcies al seu pare. Ja a l'etapa d'*Olot Misión* feia crítica de cinema. Mayans va aprofitar l'any de mili a Madrid (1981-82) per amarar-se de cinema. Explica que en va veure molt, sobretot a les sales d'art i assaig, especialment a l'Alphaville, on hi havia un bar on es podia fer-la petar amb els directors dels films que s'hi projectaven. A tocar, a més, hi havia la llibreria Ocho y medio, un dels referents del gènere. Hi va fer amistat amb el crític Miquel Marías, amb qui manté encara el contacte. Arran d'un article a *L'Olotí* en el qual formulava una proposta de millora del Cine Club d'Olot i en temps del Teatre Principal regit per una fundació, es converteix en director de l'entitat. Durant la seva etapa, venen a Olot directors i crítics de renom i, entre moltes altres coses, es crea el butlletí *Inserts*.

i amb una programació única. Gràcies al conveni, l'arxiu disposa de documentació que no tenia, com per exemple la de la majoria d'arxius municipals de la Garrotxa, cosa que beneficia l'usuari, majoritàriament investigadors, allibera espais als ajuntaments, els dota dels llibres d'actes digitalitzats i ha permès de captar arxius fotogràfics diversos, sobretot d'estudis tancats com el d'Emili Pujol. A més, quant a l'arxiu municipal d'Olot, ha permès millorar l'horari d'atenció al públic.

Un arxiu modern no té res a veure amb la imatge tradicional que la majoria té al cap. Com els ho explicaria?

En el nostre cas, doncs, que vam intentar des del primer moment no ser un gueto, un paradís d'estudiosos, i obrir-nos.

La llei de la Memòria Democràtica va establir el 8 de maig com el dia de l'exili. Avui se celebraran diversos actes institucionals -un d'ells a Colliure- per commemorar-lo

TRIBUNA

Miquel Roca Junyent

Mai més

La Constitució del 1978 volia donar resposta a moltes coses. No només a la vella i arrelada tradició d'intolerància que havia omplert la història d'Espanya de pàgines horribles de persecucions, enfrontaments i barbaritats sense fi. No es tractava només de guanyar la llibertat, garantir viure a la seva empara i renunciar a la violència sectària contra l'adversari definit com a enemic. No era només posar fi a una dictadura recolzada sobre el drama d'una Guerra Civil que va deixar en moltes famílies records que van marcar la trajectòria col·lectiva de tota la societat. La Constitució del 1978 volia ser el punt final de les dues Espanyes geladores del cor d'uns o altres.

Tota aquesta voluntat, la de donar resposta a la història que ens negava la capacitat de conuiu, des del respecte, en una llibertat compartida amb l'objectiu de guanyar el progrés per a tots,

Avui cal recordar el llarg èxode que va seguir el final de la Guerra Civil

va animar la generació constituent a recuperar les imatges que reflectien tot el que no s'hauria de repetir mai més. Per primera vegada, recordar era un exercici per no repetir. No alimentar el revengisme; al contrari, fer de la memòria un compromís de construir una convivència entre diferents que proclamaven, tot i això, la igualtat com a valor que calia compartir des del reconeixement de la llibertat de tots i cadascú. Les imatges del passat emergien des del pou negre d'una història que ens exigia garantir un futur de llibertat.

Entre aquestes imatges, avui ens toca recordar les del llarg viatge de l'èxode que va acompanyar el final de la Guerra Civil. Caravanes de tota mena de persones, civils i soldats, homes, dones i criatures dominades pel fred i pel dolor de deixar enrere llars i paisatges que abandonaven el país tot buscant la llibertat que pensaven que trobarien travessant la frontera. Por, molta por; humiliació, desesperació, desem-

para. Cares grises, cossos famolencs, el terror encara en la seva mirada instal·lada en tot el que havien vist i sofert. Sense més bagatge que el dolor, sense més il·lusió que salvar la vida i preservar la dignitat, la família, la llibertat; també les idees, la seva manera de sentir i compartir. Abandonats a la seva sort, sense trobar-la enlloc. Començaven un llarg èxode. Aquestes imatges, en contemplar-les, donen sentit a la voluntat de la generació constituent, compromesa perquè cap fotògraf no pogués captar mai més imatges semblants.

L'èxode va ser dur i llarg. Molt llarg. Els que buscaven la llibertat es van trobar, moltes vegades, en camps de concentració. Escapaven d'una guerra i en van trobar una altra: la que havien sofert havia estat un assaig del nou terror que s'imposava a les seves vides. A tot això van haver de fer front els que fugint de la por més pròxima van descobrir l'escenari de més persecució, repressió, violència, misèria. A això també volia donar resposta la Constitució.

I, per aquest motiu, també animava el propòsit de la generació constituent reconèixer els que van viure i patir el llarg i dur camí de l'èxode quan van fer del retorn una sòlida i decidida aposta per la convivència solidària. La que van transmetre, molt sovint, als seus descendents com a expressió del sentiment per la llibertat recuperada. I també d'aquells que des de països on es van veure obligats a construir el seu futur van aportar els valors que no van abandonar mai al servei de la llibertat i el progrés. Uns tornaven; d'altres, no. Però tots, aquí o on fos, van fer de la llibertat la seva pàtria irrenunciable.

A tots ells, la Constitució del 1978 volia donar-los testimoni que el seu drama personal tenia en aquell text el reconeixement que la memòria democràtica els devia.

Avui, aquesta commemoració, aquest record, no hauria de tenir cap significat partidista ni sectari. Almenys, no el té -espero- per la generació constituent. Ningú no hauria de trobar, a les imatges colpidores de l'èxode que va acompanyar la fi de la Guerra Civil, res més que un sentiment i un compromís al cant de "Mai més!". La història i la seva memòria ens hi obliguen.